

O SOLZAH IN SVETNIKIH

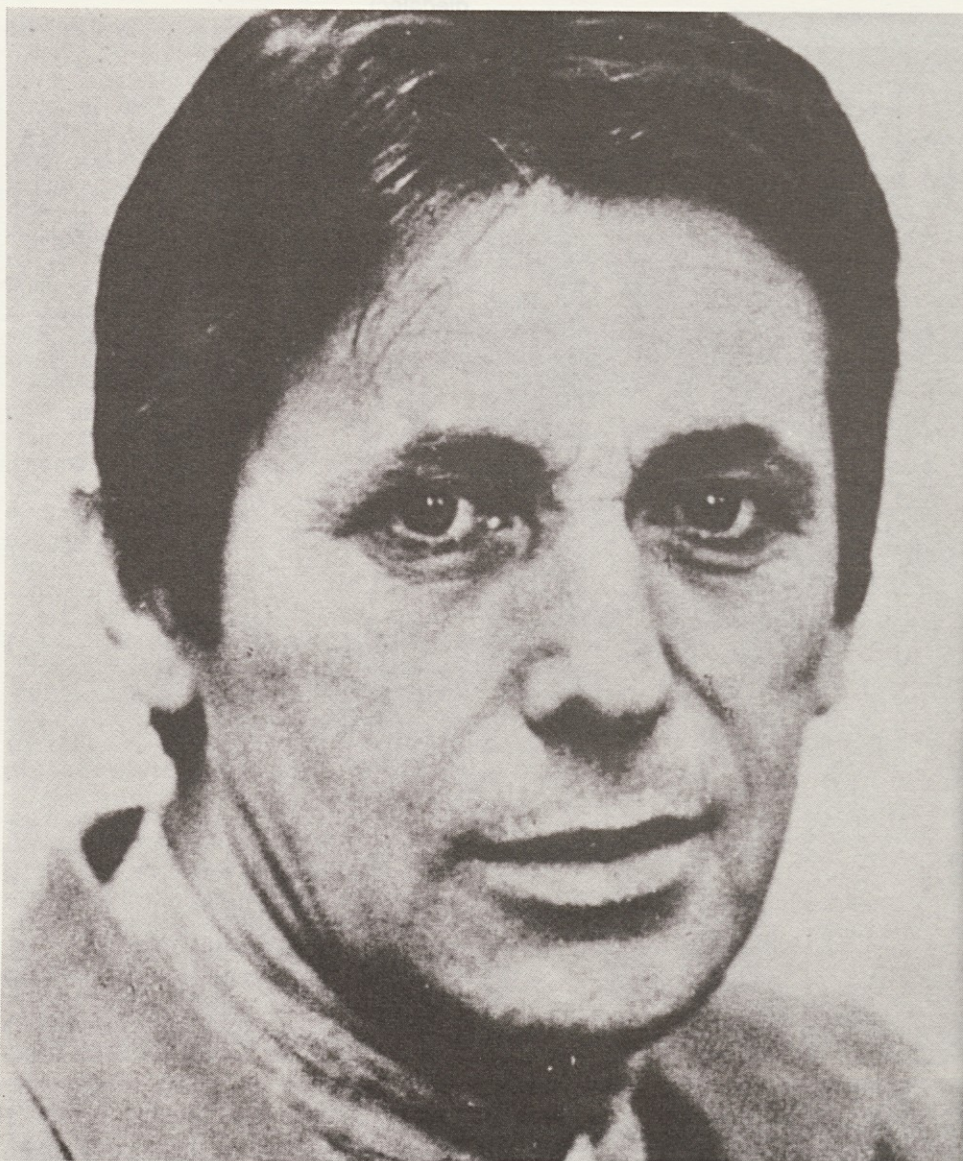
**Volčji Grad na Krasu,
avgust 1990**

»Rad imam film. Nikoli nisem bil razočaran nad adaptacijami mojih zgodb, čeravno sem kot pisec pogosto razmišljal, zakaj so moje pripovedi potem, ko so prispele na platno, še vredne tega istega platna.

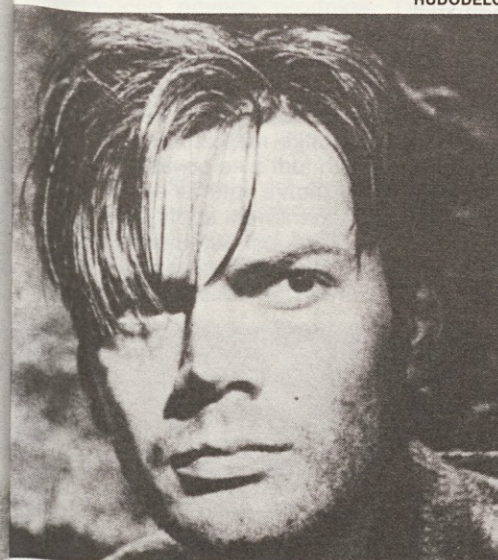
Verjetno kot pisatelj ne bi znal pisati za film, zato sem raje sodeloval s tistimi, ki to znajo bolje kakor jaz sam. Cenil sem njihove predloge in vsakič sem se iz takšnega sodelovanja marsikaj naučil. V kinu je vse kar se izreče, pokaže ali celo skrrije, neverjetno natančno in materialno. Tega se drži vsak dober scenarist. Pisatelj pa ima več svobode in njegove besede se v literaturi sestavljajo drugače, pa potem tudi povsem drugače učinkujejo. Scenaristove besede so v bistvu nekoliko neoglajene, ker čakajo in kličejo po pravih zvokih in slikah. Če se te melodije in barve ne prikličejo, je lahko še tako dober scenarij na slabšem in v nedolžnosti, ki lahko izdaja tisto preprosto nežnost, ki smo jo vajeni ob prebiranju prvih otroških spisov.

Na filmu sem srečal mnogo zanimivih fantov. Moram reči, da so tudi oni cenili mojo pripravljenost k skupnemu sodelovanju. V tem delu nisem bil nikoli trmoglav. Mogoče je velikokrat bilo celo obratno in to rečem iz vse spoštljivosti do slovenskih filmarjev. Marsikdo izmed njih bi lahko kot cineast povsem uspel, če bi živel in delal znotraj kulture, ki bi bila manj literarno obremenjena in bogatejša od naše.

Temu pač ni tako in samo želeli si je, da bo kdaj drugače. Kako bo ne vem, vem pa samo to, da bo pripoved preživela, tudi filmska. Njo je mogoče uničiti šele z zadnjim življenjskim vetrom in takrat slovenskemu filmu ne bi bila napoti niti nagajiva literarnost niti sramotna materialna revščina. Do takrat pa navkljub vsakdanji hitrosti ostaja veliko časa, da se vsi skupaj naprezamo za pravi film in za pogoje proizvodnje, ki takšen film omogočajo. Tudi pri nas doma, z vsem potrebnim dostojanstvom. Če se ne premaknemo, bomo ostali na starem. Z lepimi idejami, ogromnimi napori in redko uspelimi dosežki. Pa še s tveganjem, da umremo betežni in od sveta pozabljeni. Vsi, ne samo filmarji.«

MARIO ŠELIH
KOT PETER BERDON
V FILMU
HUDODELCE.

Adio, Marjan

**Viba film, Ljubljana,
pomlad 1987**

Sedeli smo v majhni »režijski« sobi v pritličju Vibe. Franci Slak, ki bo **Hudodelce** režiral, jaz sam, ki sem mu pomagal pri pisanju scenarija, in Mario Šelih, ki bo igral glavnega junaka. Večer je bil lep in hladen. Čakali smo Petra Berdona, to je Marjana Rožanca, da bi se z njim pomenili o zadnjih spremembah v scenariju.

Nismo čakali dolgo, ker je bil Marjan točen. Pogovor je stekel in bil presenetljivo krajši od čakanja. Ne toliko zaradi tega, ker smo bili nanj dobro pripravljani. Prej bi rekel, da se nam je pripetilo, da smo z Marjanovo prisotnostjo in njegovimi kratkimi priporočili nekako obnemeli. Vliil nam je pogum v lastno početje in nam podaril svobodo, ki nas je napolnjevala s strahom, s tistim spoštljivim strahom, ki ga je težko prenašati. In bilo je smešno, čeravno smo hoteli biti resni in delavni. Nekaj časa smo se neoglajeno pogledavali. Potem nas je Marjan pozdravil in spoštljivo odšel. Brez vsakršnega tutorstva ali bojazni do našega dela. Mi trije pa smo se brez besed pobrali in odšli na pijačo. S Francijem sva si potem čudno ogledovala Šeliha, kakor da bi hotela do kraja razumeti Petra Berdona-Marjana. Šeliha najino čudenje na vso srečo ni motilo in si je potihoma žvižgal neko pesem Billyja Idola. Prav pravo pesem ravno pravega pevca po takem dogodku. Pivo je čez čas začelo blagodejno učinkovati. Tako smo se začeli šaliti in nič nismo govorili o Berdonovem aktivnem odnosu do sveta, o njegovem skojevskem duhu ali eksistencialnem angažmanu... Nekaj pa se je vseeno naselilo v nas pri tistem šanku, nekaj malega iz scenarija in nekaj malega, kar nam je Marjan prišepetaval: »da preveč govorimo o ljubezni in pozabljamo na nože, ki spijo v dušah in ostrijo poglede... da vsi mi, pa tudi Peter Berdon, skrivamo in potiskamo majhnega Kajna v sebi...« In če bi se to kaznovalo, potem bi bili zapori na zemlji pretesni, čas pa prekratek za pozabo in grižnjo zavesti. Mislim, da smo tisti večer razumeli **Hudodelce** in njihovo potemnelo sporočilo, da je potrebno ljubiti tudi bitja, ki v sebi mešajo bolezensko občutljivost in nagon do hudodelstva.

**Pulj, hiša na Premanturski
cesti, september 1990**

Jesen je prišla z močnimi nalivi. Končujem scenarij o Frideriku Baragi po Marjanovi **Indijanski zimi**. Trudim se, da bi bil pri adaptaciji čimbolj veren tekstu, vsaj v njegovi osnovni zgodbi, ki je zelo natančna in ne dovoljuje nikakršnih poljubnosti. Napisana je v sedanjiku in močno dialogizirana, brez vsakršnega »esejiziranja«. Tipično Marjanova knjiga »o človeku, ki je v svojem neskaljenem zanosu in aktivizmu odstavil Boga, da bi ga potem v vsej svoji nesreči sam odigral«. V tem so Marjanovi junaki blizu Dostojevskemu in Friderik Baraga ni nikakršna izjema. Tudi on je nekako zadnji človek, ki skuša rešiti raj. Pa mu v tem podjetju samo uspe, da se izvežba v padcu iz tega istega raja, nam preostalih pa izbije vsako željo, da se ga dotaknemo. Je lahko takšen človek svetnik? Morda, morda ne. Toda nekaj gotovo drži, ni ga svetnika, ki ne bi bil ponosen, da takšnemu človeku lahko odpne gumbe na mašniškem oblačilu. Popoldne me kliče Stojan Pelko iz Ljubljane z novico, da je Marjan umrl. Ne gre mi več, da bi pisal. Grem na vrt in se sprehajam. Spoznam, da sem melanholičen in ljubim ljudi, ki so načitani in preprosti hkrati, takšni, da lahko sprehajajo vse svoje žalosti skozi vse pokrajine in pesnike hkrati. Marjan je bil človek akcije. Nekdo, ki je veliko vedel in si veliko upal. Nekdo, ki je veliko bral ne samo zato, da bo veliko vedel, ampak tudi zato, da bi kaj pozabil. Knjige so lahko kakor kavarne tudi stvar dolgočasia, neme priče izčrpljajoče se zgodovine in ljudskih ukan.